

RADNIČNÉ NOVINY

MESTA BANSKÁ BYSTRICA

02

Ročník XVII.
apríl - jún 2023

PO SÚŤAŽI NÁVRHOV NA OBNOVU MESTSKÉHO PARKU SME BLIŽŠIE K POZNANIU JEHO BUDÚCEJ PODOBY

Strana 4 - 5

INFORMUJEME

Na podujatí Pod jednou strechou sa prezentovala vyše štyridsiatka subjektov.
Strana 6

SAMOSPRÁVA

Do užívania bola odovzdaná zrekonštruovaná MŠ Šalgotárjanska.
Strana 9

HISTÓRIA

Pripomíname si 40. výročie úmrtia rodáka zo Senice, herca a režiséra Paľa Bielika.
Strana 13

S partnerským mestom v Nemecku nás spájajú aj dobrovoľné hasičské zbory

Banícka história, kultúra, cestovný ruch či vzdelávanie, to sú témy, ktoré Banskú Bystricu zblížujú s dvoma nevšednými nemeckými samosprávami. Partnerstvo s mestom Halberstadt bolo formálne potvrdené zmluvou o spolupráci v roku 1998. Spolupráca s inštitúciami bavorského mesta Augsburg začala intenzívne napredovať od roku 2015.

Foto: S. Herfurth Photographie

Práve spolupráca s Augsburgom je príkladom, kedy na rozvoj väzieb nie je potrebné uzavretie družobnej zmluvy. Samosprávy sa ale vzájomne obohacujú napríklad prostredníctvom spolupráce škôl, kultúrnych inštitúcií a odborníkov v dotknutých témach. Výsledkom sú projekty, ako Fuggerovská cesta – po stopách bystrickej medi (projekt ZŠ Moskovská a jej zahraničných partnerov) či vstup nášho mesta do projektu Európskej fuggerovskej cesty. Banská Bystrica sa aj vďaka kontaktom s Augsburgom stala súčasťou nadnárodnej aktivity na obnovu dedičstva slávnych čias Jakuba Thurza a Thurzo-Fuggerovskej spoločnosti. Príďte sa sami presvedčiť o výnimočnosti tohto obdobia európskych dejín a spoznajte dejiny medenej Banskej Bystrice vďaka stálej THURZO – FUGGER zážitkovej expozícii v priestoroch Barbakánu.

Lákadlo pre turistov

Oficiálnym partnerským mestom Banskej Bystrice v Nemeckej spolkovej republike je mesto Halberstadt. Viac ako tisíc rokov staré biskupské sídlo spolkovej krajiny Sasko-Anhaltsko je vstupnou bránou do malebnej krajiny oblasti pohoria Harz. Oku turistu lahodiaci pohľad na krásne zreštaurované domy halberstadtského Starého mesta domácim pripomínajú povojnovú minulosť a s ňou súvisiacu potrebu obnoviť zničené časti mesta. Napriek tomu, že počas druhej svetovej vojny boli narušené až zničené viaceré časti ulíc, vzácne kostoly a dómy, dodnes udávajú nezame-

niteľný charakter mestu s vyše 43 tisíc obyvateľmi. Súčasný Halberstadt sa venuje rozvoju obchodných a investičných príležitostí, rovnako aj cestovnému ruchu. Ako napovedá oficiálny slogan mesta, Halberstadt sa profiluje ako brána do pohoria Harz, ktoré tvorí dôležitú turistickú črtu regiónu. Na svoje si vďaka nemu prídu milovníci prírody, turistiky

a histórie. Na strane druhej, z návštevníkov samozrejme profituje samospráva, či už ide o ubytovanie, kultúrne vyžitie, pestré ponuky lokálnych múzeí alebo o možnosť návštevy tamojšej zoologickej záhrady.

Historické pamiatky

Mesto Halberstadt bolo založené v roku 1108 spojením viacerých poľnohospodárskych a remeselníckych osád. Medzi pamätihodnosti, ktoré sa oplatí vidieť patrí určite Dóm sv. Štefana a sv. Sixta. Ide o trojlodňovú baziliku s dvoma západnými vežami. Dóm je jednou z najvýznamnejších stavieb francúzskej gotiky v Nemecku. Budovaný bol od roku 1239. Vyniká bohatým vnútorným zariadením. V príľahlom dómskom múzeu je chrámový poklad tvoriaci jednu z najcennejších zbierok stredovekých liturgických predmetov. Okrem iného sú v múzeu uložené tapisérie s biblickými výjavmi pochádzajúcimi z doby okolo roku 1220. Keď budete v Halberstadte, pozrieť si môžete aj renesančnú radnicu, ďalej románske kostoly Liebfrauenkirche a Moritzkirche, gotické kostoly Martinikirche, Sankt-Katha-

rinenkirche a Sankt-Andreaskirche. Nevynechajte ani návštevu Vodnej veže, ktorá bola postavená v roku 1444. Mesto sa pýši aj múzeom Heineanum. Ide o jedno z najväčších ornitologických múzeí, aké v Nemecku nájdete. Súčasťou Halberstadtu je od roku 2010 obec Ströbeck. Známa je verejným predvádzaním šachových partii, pri ktorých v úlohe figúr na šachovnici vystupujú obyvatelia obce oblečení v kostýmoch. Prvýkrát bola hra so živými figúrkami predstavená v roku 1689 a dodnes je atrakciou na šachových a ľudových slávnostiach. Od polovice 20. storočia vystupuje živý šachový súbor po celom Nemecku a Európe. V tunajšej škole, pomenovanej po slávnom šachistovi Emanuelovi Laskerovi, je šach od roku 1823 dokonca povinný.

Vzájomná pomoc

Banskú Bystricu s Halberstadtom spája šport, mládežnícka výmena, ale i spolupráca v oblasti, ktorú by uhádol len málokto. Ide o dobrovoľné hasičské zbory. Tie sa pri rôznych príležitostiach stretávajú, aby si zmerali sily na hasičských súťažiach a zároveň si vymenili skúsenosti týkajúce sa ochrany ľudí. V minulosti sa obyvatelia oboch miest stretávali aj na priateľských futbalových stretnutiach, a to v kategóriách od nádejných mládežníckych talentov až po zanietené „old boys“ tímy. Kontakt čelných predstaviteľov samospráv sa zameriava na konzultácie aktuálnych výziev, ktorým obe krajiny priebežne čelia, či už to bola pandémia, alebo zmierňovanie následkov prírodných živlov.

Vidíme sa v Halberstadte

Delegácia mesta Banská Bystrica, po niekoľkoročnej prestávke, najbližšie nemeckého partnera navštívi v letných mesiacoch tohto roka. Popri oficiálnych rokovaniach mesto pod Urpínom odprezentujeme aj na miestnom festivale, počas ktorého návštevníkom v spolupráci s Oblasťou organizáciou cestovného ruchu Stredné Slovensko predstavíme možnosti trávenia aktívnej dovolenky v našom meste a jeho okolí.

Ak máte námet na rozvoj vzťahov s našimi partnerskými mestami, ozvite sa nám na e-mailovú adresu radnica@banskabystrica.sk.

Z. Gajdošíková

Foto: FB Halberstadt

Informácie z mestského úradu

Foto: MsÚ BB

01. Zmodernizovali sme svetelnú signalizáciu

Námestie slobody – Cesta k Smrečine, Štefánikovo nábrežie – Kapitulská, Štefánikovo nábrežie – Národná, Štadlerovo nábrežie – Hušták a Štadlerovo nábrežie – OC Európa. Na týchto piatich svetelných križovatkách bol vybudovaný systém inteligentného riadenia dopravy podľa najmodernejších európskych kritérií. Vlni získala na tento účel samospráva z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu nenávratný finančný príspevok za viac ako 742 tisíc eur. Vďaka modernizácii svetelnej signalizácie sa zlepšila dopravná situácia na ceste popri rieke Hron, ktorá je najvyťaženejším dopravným úsekom v meste. Súčasne sa zvýši plynulosť cestnej premávky, ale aj bezpečnosť a komfort cestujúcich i peších. Modernizácia sa týkala návěstídiel, rozvodov, detektorov, radičov aj stôžiarov. Okrem iného bol na každej križovatke vybudovaný kamerový systém a na priechode pre chodcov pod Národnou ulicou nainštalovaná cestná meteorostanica monitorujúca povrch vozovky. red

02. Prijímame žiadosti o poskytnutie štipendia

Študenti stredných a vysokých škôl majú možnosť aj v školskom roku 2023/2024 získať štipendium z Fondu Andreja Hanzlíka. Poskytnuté môže byť stredoškôľakom a vysokoškôľakom zo sociálne znevýhodneného prostredia s trvalým pobytom v Banskej Bystrici. Samospráva udeľuje štipendium od roku 2009. Žiadateľom môže byť len fyzická osoba, ktorá má trvalý pobyt v meste pod Urpínom, a ktorá sa po ukončení štúdia vráti minimálne na dva roky do nášho mesta. Ak

študent v období podávania žiadosti nemá 18 rokov, urobiť tak môže za neho jeho zákonný zástupca. Žiadosť o štipendium spolu s prílohami, ktoré sú zverejnené na webe mesta, môžu žiadatelia doručiť na Klientske centrum MsÚ Banská Bystrica do 15. septembra 2023. Pri posudzovaní sa prihliada na finančnú náročnosť študijného odboru, ako aj na sociálne a majetkové pomery študenta.

Školský úrad, oddelenie školstva a mládeže

03. Stretli sa pracovné skupiny zamerané na sociálne služby

Komunitný plán sociálnych služieb mesta hovorí o tom, ako bude samospráva počas najbližších piatich rokov pomáhať seniorom. Rovnako aj osobám so zdravotným znevýhodnením, rodinám, deťom, mládeži, ľuďom žijúcim v náročných životných situáciách či obyvateľom, ktorí žijú v marginalizovaných rómskych komunitách. S cieľom zhodnotiť určené aktivity za uplynulý rok sa stretli v marci tohto roka členovia pracovnej skupiny na pôde mestského úradu. Z analýzy komunitného plánu vyplynulo, že väčšina stanovených úloh bola splnená. Pre seniorov je dôležité zabezpečovať služby tak, aby mohli zostať čo najdlhšie v domácom prostredí. Zároveň je kľúčové podporovať ich aktívny spôsob života, pripravovať medzigeneračné stretnutia s možnosťou odovzdávania si vzájomných skúseností. Mesto vynaložilo na oblasť sociálnych vecí, vrátane implementácie aktivít, zo svojho rozpočtu viac ako šesť miliónov eur a takmer dva milióny predstavujú mimorozpočtové zdroje.

Oddelenie služieb dlhodobej starostlivosti, MsÚ BB

Foto: MsÚ BB

04. V mestských lesoch pribudlo približne 38 tisíc stromčekov

Kým pred dvoma rokmi lesníci vysadili vyše 15-tisíc stromčekov, vlni to bolo okolo 25-tisíc a tento rok až o takmer trinásťtisíc viac. Mestské lesy sa nachádzajú v nadmorskej výške od 340 až po 1 498 metrov nad morom. Zalesňovať sa vždy začína najskôr v nižších polohách okolo mesta a postupne sa pokračuje až pod hrebene Veľkej Fatry a Kremnických vrchov. Aj vďaka efektívnemu hospodá-

reniu patrí mesto pod Urpínom k najzelenším krajským mestám. V lesoch, ktoré vlastní samospráva, počas tohtoročnej jari pribudlo 11 550 smrekov, 4 950 jedličiek, 5 750 smrekovcov, 13 700 bukov a 1 700 dubov. Doteraz ide o najväčšiu výsadbu za posledné roky. Po zasadení stromčekov starostlivosť o ne pokračuje ešte niekoľko rokov. Lesníci ich budú chrániť proti burine vyžínaním, ako aj proti poškodeniu a zničeniu zverou pomocou repe-
tentov, mechanických zábran a oplôtkov.

Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o.

Foto: MsÚ BB

05. V areáli cintorína obnovujeme schody

Dôvodom stavebných úprav hlavného schodiska v objekte Rímskokatolíckeho cintorína na Námestí Štefana Moysesova je jeho zlý technický stav. Súčasne i zabezpečenie prístupu k miestu posledného odpočinku významného dejateľa a priekopníka lesného hospodárstva, Jozefa Dekréta Matejovie, ktoré sa nachádza na cintoríne. Revitalizáciou sa dosiahne bezpečnosť návštevníkov prichádzajúcich k hrobovému miestu, ako aj k ďalším hrobom. Po obnove bude na nové schody nalepený kamenný obklad so zdrsneným povrchom kvôli bezpečnosti návštevníkov. V mieste napojenia chodníka a schodiska sa súčasne doplní kamenná dlažba. Po obnove sa dokončia zemné úpravy. Podľa požiadaviek Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, bude schodisko voľné bez zábradlí. Práce spočívajúce v odstránení starého a zhotovení nového schodiska, vrátane materiálu, si vyžadujú takmer 92 tisíc eur. Podstatná časť z tejto sumy, vo výške necelých 70 tisíc eur, je poskytnutá z dotácie Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, o ktorú sa samospráva úspešne uchádzala. Zvyšné finančné prostriedky na rekonštrukciu poskytne mesto. Stavebné práce na obnove schodiska k Národnej kultúrnej pamiatke Hrob s náhrobníkom J. D. Matejovie sa začali v polovici mája 2023. Dokončené majú byť do šiestich mesiacov. Návštevníci cintorína by tak mali počas Sviatku všetkých svätých a Pamiatky zosnulých kráčať ku hrobovým miestam svojich blízkych po novom schodisku.

Oddelenie údržby miestnych komunikácií a inžinierskych sietí, MsÚ BB

Mestský park by mal byť miestom oddychu pre všetkých

V minulosti bol okrasou mesta pod Urpínom. Zaujímavá parková architektúra, stromové aleje, množstvo kvetín, kultúrno-spoločenské podujatia a mnoho ľudí. Aj takto kedysi vyzeralo miesto, v ktorom Banskobystričanky a Banskobystričania trávili svoj voľný čas. Mestský park na Tajovského ulici však postupom času stratil svoj lesk i cveng a zostali v ňom najmä odumierajúce dreviny a staré stromy. Rokmi chátra. V minulosti obľúbené miesto nielen domácich, ale aj návštevníkov sa po rokoch dočká svojej obnovy. Cieľom samosprávy je park zachovať a citlivo zrevitalizovať pre nasledujúce generácie.

Visualizácia: GULAČOVÁ + ŠEREŠ architekti

Park, ktorý sa nachádza západne od centra mesta, za vodným tokom Bystrica, má štvorcový pôdorys. Ohraničený je ulicami J. Kráľa, J. G. Tajovského, E. Štúra a J. M. Hurbana. Jeho rozloha dosahuje 8,15 ha. „Mestský park bol a stále je dôležitou lokalitou v meste pod Urpínom, ktorá plní nielen environmentálne poslanie, ale zároveň ide o jedno z obľúbených oddychových miest stretávania sa mnohých obyvateľov. Revitalizácia parku patrí medzi projekty, kde je nielen vítaný, ale priam nutný dialóg medzi zástupcami mesta s odborníkmi i obyvateľmi o tom, ako by mala národná kultúrna pamiatka po revitalizácii vyzerat,“ povedal primátor Ján Nosko. Participatívny proces, do ktorého sa zapojili viac ako dve stovky obyvateľov, priniesol desiatky podnetov pre kvalitný návrh riešenia verejného priestoru parku. Spracované požiadavky verejnosti, ako aj zapracované požiadavky odborných útvarov mesta i Krajského pamiatkového úradu v Banskej Bystrici významne prispeli k tomu, že vzniklo kvalitné zadanie pre krajinársko-architektonickú súťaž návrhov na revitalizáciu mestského parku. Súťaž sa uskutočnila v gescii Odboru architekta mesta MsÚ Banská Bystrica, ktorý k nej spracoval rozsiahlu dokumentáciu a zabezpečil celý jej priebeh po odbornej aj technickej stránke. Súťažné podmienky boli overené Slovenskou komorou architektov. „Do súťaže, ktorú sme vyhlásili v októbri 2022, sa zapojilo dvadsať krajinársko-architektonických tí-

mov. Kvalitu doručených prác hodnotila sedemčlenná medzinárodná odborná porota. Tvorili ju renomovaní domáci aj zahraniční autorizovaní krajinári a architekti,“ uviedol Martin Pavelek, architekt mesta.

Porota mala neľahkú úlohu

Zadanie na rekonštrukciu historického parku bolo náročné. Jedným z dôvodov bol fakt, že miesto je od roku 1994 národnou kultúrnou pamiatkou. Samotný návrh revitalizácie parku preto musí prihliadať na zachovanie jeho pôvodnej kompozície, ako aj priestorového usporiadania architektonických a vegetačných prvkov. Podľa medzinárodnej poroty boli jednotlivé návrhy na vysokej úrovni. „V niektorých sa objavilo zopár originálnych riešení, ktoré môžu byť prínosom z hľadiska ďalšej práce. Výsledkom tejto súťaže je východiskový materiál slúžiaci na to, aby sa mesto Banská Bystrica dopracovalo k vytvoreniu zaujímavého a atraktívneho vnútorného priestoru,“ uviedol Peter Vaňo, predseda poroty a zároveň autorizovaný krajinárski archi-

tekt Slovenskej komory architektov. „Cieľom súťaže nebolo vybrať dokonalý či hotový návrh, ale taký, ktorý má potenciál. Taký, ktorého autor o danom mieste uvažuje správne a pre investora sa stane dobrým partnerom pre ďalší postup. Myslím si, že sme vybrali kvalitný podklad i tím, ktorý dokáže zladať požiadavky jednotlivých skupín, presvedčiť ich o najlepšom riešení, niektoré veci doladiť, a hlavne zaistiť parku budúcnosť,“ skonštatovala Jitka Vágnerová, členka poroty a autorizovaná krajinárka architektka Českej komory architektov. „Vidím obrovský potenciál v tom, že sme pomenovali degradáciu parku alebo stav, v ktorom sa nachádza. Videli sme množstvo návrhov, ako by mohol v budúcnosti vyzerat. Zhoda medzi porotcami bola celkom dobrá. Myslím si, že sme sa zhodli v hodnotení návrhov a veríme tomu, že sme sa rozhodli správne,“ poznamenal Lukáš Cesnak, architekt a občiansky zástupca, ktorého si v rámci participatívneho procesu zvolila do poroty verejnosť.

Vít'az môže byť len jeden

Porota mala neľahkú úlohu. Vybrať z dvanástich návrhov ten najlepší, nebolo jednoduché. Napokon ale rozhodla. Víťazom sa stal kolektív GULAČOVÁ + ŠEREŠ architekti. Tím v zložení: Irenej Šereš, Lenka Gulačová, Romana Šašinková a Katarína Gáliková, podľa odbornej poroty najlepšie dokázal identifikovať problémy a poukázal na celoročný potenciál mestského parku. „Najväčšou výzvou v rámci zadania bolo skĺbiť históriu a existujúce hodnoty parku s novodobými požiadavkami na verejný priestor tak, aby poskytoval návštevníkom kvalitné prostredie na trávenie voľného času a zodpovedal požiadavkám 21. storočia. K hľadaniu funkčných náplní parku nám slúžili aj podrobne spracované podklady z participatívneho procesu k jeho obnove,“ hovorí architekt Irenej Šereš.

Porota v komentári k víťaznému návrhu, okrem iného, uvádza, že grafická prezentácia naznačuje radikálnu obnovu alejí, čo bude asi najcitlivejšou kapitolou prerodu celého parku. „Revitalizáciu alejí vnímame ako nosnú tému, ku ktorej bude nutný podrobný dendrologický prieskum a následná diskusia s pamiatkarmi a správcami zelene, na základe čoho sa určí najvhodnejšia cesta, ako pracovať s touto

Foto: MsÚ BB

citlivou témou. Naším zámerom však nie je odstrániť všetku existujúcu zeleň v priestore a vysadiť celkom nový park. Niektoré drevičky sú v zlom zdravotnom stave, a preto bude nutné veľmi dobre uchopiť celkovú obnovu zelene, nie len aleji,“ konštatuje záhradná architektka Lenka Gulačová. Neodmysliteľnou súčasťou parku je v jeho strede umiestnený drevený altánok, ktorý by po revitalizácii nemal byť situovaný v centre. Polemiku vyvoláva aj nová lokalizácia mýtného domčeka, ktorú navrhol víťazný tím. „Pôvodný návrh z roku 1896 altánok nemal, neskôr sa s ním

tím spracoval, podľa poroty, najprecíznejšiu analýzu riešeného priestoru, ktorá bola predpokladom druhého najkvalitnejšieho návrhu. Predložené riešenie rešpektuje historický kompozičný princíp založený na jasne čitateľnej a vnímateľnej dispozícii, ktorá ostáva zachovaná. Tretie miesto obsadila spoločnosť zo susednej Českej republiky, M&P Architekti – krajinárská architektúra. K ich návrhu porota uviedla, že autorský tím priniesol veľmi jasnú a jednoznačnú koncepciu rekonštrukcie parku, pričom sa nesnažil dodržať len historický kompozičný základ, ktorý v plnej miere rešpektuje a obnovuje, ale ponúka aj pragmatickú postupnosť jeho obnovy. V druhej polovici apríla tohto roka bolo všetkých dvanásť súťažných návrhov vystavených v priestoroch historickej radnice. Súčasťou vernisáže bola aj prezentácia ocenených návrhov a diskusia s členmi poroty a víťazným tímom. Záznam z vernisáže je k dispozícii na youtubovom kanáli nášho mesta.

Vizualizácia: GULAČOVÁ + ŠEREŠ architekti

Vizualizácia: GULAČOVÁ + ŠEREŠ architekti

uvažovalo mimo centrálny priestor. Altánok zároveň nemá žiadne pamiatkové ani architektonické hodnoty. Preto sme navrhli novotvar a jeho umiestnením uvoľňujeme centrálny priestor pre priehľady, pobytovú fontánu a rôzne aktivity, zároveň s ním altánok funkčne súvisí. Mýtny domček má svoje kvality a jeho replike sme prinavrátili funkciu knižnice v dotyku s relaxačnými plochami v tráve. Jeho pozícia je viac variabilná,“ uzatvoril Irenej Šereš.

Úspešné boli aj ostatné návrhy

Na druhom mieste sa umiestnil návrh od architektonického tímu Sobota, s. r. o. Súťažný

Ďalšie kroky smerujúce k obnove

Výsledkom architektonickej súťaže je ideový návrh, v ktorom všetky prvky budú znovu overené a diskutované v rámci architektonickej štúdie. Výsledný projekt revitalizácie mestského parku, ktorý bude vypracovaný na základe víťazného súťažného návrhu, musí rešpektovať limity vyplývajúce zo zákona o ochrane pamiatkového fondu. „Ďakujem všetkým tímom, ktoré sa do súťaže zapojili. Každý jeden nám ukázal svoju kvalitu a inšpiroval nás do budúcnosti aj pri riešení iných projektov. Som presvedčený, že v prípade tak dlho diskutovanej revitalizácie parku sme sa posunuli o významný krok vpred,“

Vizualizácia: GULAČOVÁ + ŠEREŠ architekti

uzatvoril primátor Ján Nosko. Ďalej bude nasledovať druhá fáza verejného obstarávania a vypracovanie všetkých stupňov projektovej dokumentácie na revitalizáciu mestského parku, na základe zmluvy o dielo uzatvorenej s víťazom súťaže.

Miesto popretkávané zeleňou

V mestskom parku je dnes takmer 700 stromov. Z drevín sa v ňom nachádzajú lipy, pagaštany, javory, jasene, jelše a miestami aj topole i orech čierny. Okraj jeho južnej časti lemujú platany. Vysadené sú tiež smrek, agáty, hraby, buky, bresty a strieborná forma smreka pichľavého. Prevládajú najmä domáce druhy. Zaujímavosti o mieste, kam Banskobystričania v minulosti radi chodili, odzneli vlni, v rámci marcových Potuliek mestom. „V parku pulzoval čulý spoločenský život. Obyvatelia tu trávil voľný čas najmä počas nedeľ a sviatkov. Miesto sa stalo oázou pokoja, príjemných prechádzok a posezení. Slúžilo na vzájomné stretávanie sa rodín i romantických schôdzok milencov. Občerstviť sa bolo možné v záhradnej reštaurácii Park,“ povedala účastníkom Potuliek sprievodkyňa Lýdia Búliková.

Spomienky zostávajú

Vyštudovaná historička, teoretička architektúry a výtvarného umenia, Klára Kubičková (* 15. august 1936 – † 25. november 2022) v jednom z posledných rozhovorov, ktorý poskytla, uviedla, že do príprav projektu treba zaangažovať nielen architektov, ale i dendrológov, záhradných architektov či dizajnérov. „Ľudia s odbornou vysokoškolskou kvalifikáciou budú musieť byť stále prítomní aj po jeho obnove. Nevieme, či sa v závislosti od zmeny klímy nebude musieť meniť aj druh stromov, ako aj nízka výsadba. Ak prídu také búrky, aké sú v posledných rokoch a teplota sa stále bude stupňovať, tak tam treba iné stromy. Podobne bude nutné sledovať množstvo dažďa v pomere s umelým zavlažovaním. A môžu nastať ďalšie, zatiaľ nepredvídateľné, ale človekom riešiteľné problémy,“ uviedla začiatkom roka 2022 Klára Kubičková, podľa ktorej mestský park by mal byť v 21. storočí kultivovaným prírodným prostredím pre telo aj dušu svojich návštevníkov.

M. Strelec

Prvý ročník Pod jednou strechou zaznamenal úspech

Pilotné podujatie organizované na banskobystričskom námestí pomyselne spojilo znevýhodnené osoby s vybavením a pomôckami, ktoré im môžu zmeniť ich životy. Poskytovatelia sociálnych služieb, mimovládne organizácie, verejná správa a spoločnosti s kompenzačnými pomôckami zaplnili 24. mája tohto roka historické centrum mesta. Prísť si po radu alebo sa informovať o forme pomoci mohol každý. Subjekty venujúce sa sociálnemu poradenstvu a podpore osobám s nepriaznivým zdravotným stavom či s ťažkým zdravotným postihnutím, informovali o formách pomoci. Záujem o praktické rady a informácie prejavili nielen znevýhodnení obyvatelia, ale aj ich rodinní príslušníci i verejnosť.

Pod jednou strechou sa stretla vyše štyridsiatka subjektov. Všetkým išlo o jediné. Najšť pomyslený most medzi spoločnosťami ponúkajúcimi špecializované vybavenie pre znevýhodnených ľudí a osobami, ktoré takúto formu pomoci uvítajú. Počas celodenného podujatia mali návštevníci možnosť vidieť prezentácie rôznych nových zdravotníckych pomôcok.

Foto: MsÚ BB

Zaujali praktické ukážky

Súčasťou programu boli, okrem iného, aj ukážky canisterapie, ktorá využíva pozitívne pôsobenie psa na fyzickú, psychickú a sociálnu pohodu človeka. „Canisterapia pozostáva z aktivačných a motivačných prác, jemnej a hrubej motoriky, ako i z fyzioterapie. Je zameraná na akékoľvek telesné alebo mentálne postihnutie. So psíkmi chodíme po zariadeniach, v ktorých pracujeme s deťmi, či sú to autisti, deti s detskou mozgovou obrnou alebo vozíčkári. Celkovo mám jedenásť psov, výcvik každého z nich trval rok a pol,“ konštatuje Miroslav Suja, diplomovaný canisterapeut. Túto terapiu využíva aj syn pani Kataríny, ktorý je pripútaný k invalidnému vozíčku, a je aj nevidiaci. „Som presvedčená, že canisterapia je úžasná. Skúsenosti s ňou má Samko už zo školy pre nevidiacich v Levoči, kde tiež využívali túto terapiu so psíkmi. Vidno na ňom, že je pokojnejší a šťastnejší. Doma máme tiež psa, aj keď nie takto špeciálne vycvičeného. Myslím si, že všetky podobné aktivity so zvieratami majú pre ľudí, ktorí nevidia alebo nerozprávajú, veľký prínos,“ hovorí o svojich skúsenostiach Samkova mama. Jej slová dopĺňa Lenka Miklóšiová, riaditeľka Domova sociálnych služieb Kompa, podľa ktorej je úspešnosť canisterapie veľmi vysoká. „Deti, ktoré ju absolvujú sú spokojnejšie, výborne im prospieva. Sú uvoľnené a nie v krčoch. Terapiu so

psami robíme v našom zariadení dvakrát za týždeň,“ tvrdí riaditeľka DSS Kompa.

Zdravý chorému neverí

Na podujatí nechýbali subjekty prezentujúce naučovací prístroje, neurostimulátory či zdravotnícku techniku pre imobilných. Zariadenia, ktoré nahrádzajú, dopĺňajú a podporujú chýbajúce alebo oslabené funkcie ľudského tela, si mohol vyskúšať každý. Medzi návštevníkmi nechýbala ani pani Mária, ktorá má od narodenia ťažkú očné vadu. Napriek tomu študovala na klasických, nie špeciálnych školách. Posledných 15 rokov sa jej zdravotný stav, pokiaľ ide o videnie, veľmi zhoršuje. „Už teraz som v štádiu, že na jedno oko nevidím vôbec a na druhé rozoznávam len svetlo, tmu a výrazné kontrasty. Inak nič. Mojou pomocníčkou je vodiaca sučka Džoika. Má medzinárodný certifikát, takže môže fungovať v celom svete. Tým, že je to vodiaci pes pre nevidiacich, môže ísť so mnou úplne všade. Na palubu lietadla, k lekárovi alebo do obchodu,“ poznamenala pani Mária. Jej sučka, ktorá vyzerá veľmi priateľsky, mala na sebe šatku s nápisom „pracujem“. Na svoju majiteľku dáva pozor, keď s ňou ide po ulici. Spolu musia obísť všetky prekážky na ceste a na všetko musí pani Máriu upozorniť. „Problém je, že keď dáva na mňa pozor, ľudia ju počas jej výkonu práce, kedy dohliada na moju bezpečnosť, začnú hladkať, škrabkať a prihovárať sa jej. Džoika tým pádom prestane dávať pozor na moju bezpečnosť. Na ceste sú však rôzne prekážky, o ktoré sa môžem potknúť a spadnúť. Aj touto cestou by som chcela ľudí poprosiť, že ak ide o vodiaceho psa, je to zvieratko pracovné, ktoré dohliada na nevidiaceho alebo slabozrakého majiteľa. Pre nás sú to naše oči a bolo by dobré, aby si ľudia uvedomili, že to nie sú psíky na hranie. Preto ich nehladkajte, keď robia svoju prácu,“ povedala pani Mária, ktorá podujatie Pod jednou strechou veľmi uvítala. Ako tvrdí, zdravý človek si nevie predstaviť, čo je to byť nevidiaci, nepočujúci alebo mať nejakú motorickú vadu, s ktorou má problém a denne s ňou zápasí.

Dovidenia o rok

Zámerom podujatia bolo poskytnúť informácie na jednom mieste a odbremeniť ľudí so zdravotným znevýhodnením od presúvania sa z jednej inštitúcie do druhej. Na Námestí SNP

sa dozvedeli všetko podstatné, od možností pomoci cez konkrétne postupy až po využívanie kompenzačných pomôcok. „Podujatie Pod jednou strechou bolo určite prospešné. Tým, ktorí to potrebujú, ako aj ich rodinným príslušníkom poskytlo prehľad o tom, čo všetko je možné v rámci sociálnych služieb získať. Verím, že po tejto akcii budú vedieť, aké kompenzačné pomôcky sa dajú využívať a ako im vieme byť nápomocní,“ poznamenala Dagmar Filadelfiová, vedúca Krajského strediska Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska Banská Bystrica. „Aj vďaka tejto akcii sme sa spoznali nielen s ďalšími rodíčkmi a deťmi, ktoré budú potrebovať našu pomoc, ale aj s pracovníkmi iných inštitúcií. Nakoľko jednú z úloh v rámci včasnej intervencie je aj sietovanie na iných odborníkov alebo organizácie, je dobré poznať sa aj osobne,“ uviedla Nikola Jurčiaková z banskobystričského Centra včasnej intervencie. Keďže išlo o prvý ročník, organizátorov potešila pomerne vysoká účasť návštevníkov. „Som rada, že prišli najmä tí, pre ktorých bolo podujatie pripravované aj so svojimi rodinnými príslušníkmi. Všetci na jednom mieste, Pod jednou strechou, trávili spoločný čas.“

Foto: MsÚ BB

Touto cestou ďakujem mojim kolegom z odboru sociálnych vecí, ako aj všetkým spolupracujúcim subjektom i tým, ktorí medzi nás prišli. Bez nich by takéto podujatie nemalo úspech. Najväčším poďakovaním pre nás, ktorí sme akciu organizovali, boli slová návštevníkov, a aj pracovníkov organizácií, ktorí, ako nám povedali, sa už teraz tešia na ďalší ročník podujatia. Verím, že o rok sa opäť vidíme na banskobystričskom námestí,“ dodala Ivana Kružliaková, vedúca Odboru sociálnych vecí MsÚ v Banskej Bystrici.

M. Strelec

Svoju prácu mám stále rád

V Banskobystrickom kraji pôsobí v dôchodkovom veku približne tretina všeobecných lekárov. V tomto regióne už teraz desať percent populácie nemá svojho „obvodáka“. Ministerstvo zdravotníctva SR vlni analyzovalo sieť všeobecných lekárov. Okres Banská Bystrica je podľa ich aktuálneho počtu a potrebnej kapacity zaradený spolu s ďalšími 33 okresmi do rizikovo nedostatkovkej skupiny. Priemerný vek všeobecných lekárov je na úrovni 57 rokov a 41 percent z nich má 63 a viac rokov. Medzi nimi je aj 96 ročný MUDr. Karol Mika, ktorý ordinuje už celých 71 rokov. Ordináciu má v Zariadení pre seniorov Jeseň na Internátnej ulici.

Na Slovensku chýba 400 všeobecných lekárov pre dospelých. Pán doktor, čím je to podľa Vás spôsobené?

Záleží od toho, či je to, by som povedal, rodový lekár, že túžil po tomto

povolání alebo je lekárom len preto, že niekto z rodiny chce, aby bol pán doktor. V tomto druhom prípade, žiaľ, majú rozhodujúce slovo aj iné skutočnosti, vrátane financií. Našťastie, nikdy som nebol zaťažovaný na peniaze. Veď ako mladý lekár som mal najnižší plat zo všetkých doktorov tu na okolí. Nie však preto, že by som bol najhorší, ale kvôli neperspektívnosti. Bol som totiž veriaci. Možno to bude znieť neuveriteľne, ale pritom som mal väčší obvod s pacientmi v celej bývalej Československej republike. Stále ma cepovali, že sa nezmesťm do finančného rámca obvodného lekára. Každý mesiac som sedel na krajskom národnom výbore a vysvetľoval. Je ale rozdiel či liečite desať ľudí alebo niekoľkonásobne viac. Mal som veľa pacientov a vyšetriť všetkých počas pracovnej doby sa tiež nedalo. Hravo som denne potiahol v práci dve i tri hodiny navyše.

Ako Vaši najbližší vnímajú, že aj v tomto úctyhodnom veku si v pracovných dňoch obliekate biely plášť a ordinujete?

Hovoria mi, že by som si mohol už i oddýchnuť. Vždy im poviem, že si oddýchnem v ordinácii pri práci, ktorú mám rád. Nesnažím sa komplikovať si veci, ktoré nemusím a vyšetrujem tak ako viem. Dnes majú veľkú výhodu lekári, vrátane mňa, ktorí ešte vedia diagnózu určiť napríklad len s fonendoskopom a s preklepávaním prstov. Sú ale aj takí, ktorí fonendoskop nezoberú do ruky. A keď aj chytia, tak s ním len súchajú po pacientovom hrudníku a chrčte. Za dve minúty sú s vyšetrením hotoví. Skúste si dať fonendoskop a súchajte s ním po hrudníku. Budete počuť len šuchot, ale nič iné. Nech si pacienti všimnú, že v praxi to tak často býva. A robia to veľakrát aj odborní lekári.

Medicína ide neustále dopredu. Lekári však pracujú, tak ako

v minulosti, aj dnes vo dne i v noci, počas víkendov či sviatkov. Nemali ste s tým problém?

Čo som nemal a dodnes nemám rád, je nočné bdenie. Pre mňa nikdy nebolo bdiť v noci niečo normálne, ja to fyzicky nezvládam. Mávali sme služby počas víkendov aj denné alebo nočné. A uvedomil som si, že v noci nie som schopný stopercentne myslieť a môžem ako lekár urobiť akúkoľvek chybu. Vďaka Pánu Bohu som za tie roky nezbadal, aspoň ja, žiadnu chybu, ktorá by bola stála ľudský život. Teší ma, že som nespravil nič, čo by ma bolo mrzelo. Lebo človek, keď nie je sústredený, tak môže napísať iný liek alebo nevidieť chorobu.

Hovorí sa o Vás, že ste výborný diagnostik. Môžete to potvrdiť?

Tak, hovorili to o mne. Spomeniem doktora Krajčího zo Slovenskej Lupče. Boli sme spolu na pohotovostnej nedeľnej službe, a ja som mu poslal pacienta so zápalom slepého čreva, ktorého diagnostikovanie nie je vždy bezproblémové. Diagnózu som mu neposlal ako podozrivú, ale už ako hotovú vec. Hneď mi zatelefonoval a povedal, že si ma veľmi váži. Nebol si ale istý, či som celú záležitosť správne posúdil. Pacienta však operoval. Asi o dve hodiny neskôr mi opäť telefonoval a gratuloval mi, že som mal pravdu a skutočne išlo o zápal slepého čreva. Ďalší prípad súvisí s mladíkom, ktorý študoval telesnú výchovu v Bratislave. Lekárka mu predpísala lieky na zápal žľčníka. Mne sa to však nezдалo, veď na zápal žľčníka trpia obézni ľudia a nie vyšportovaný mladý človek. Po telefonickom rozhovore s jeho mamou a mnou vypísaným výmenným lístkom skončil na chirurgii. Ukázalo sa, že išlo o slepé črevo. Asi o mesiac mi prišiel spolu s mamkou poďakovať s kyticou kvetov. Bol som dojatý. Viete, nič tak lekára nepoteší ako dobrý výsledok z odvedenej práce. Podobných prípadov som mal počas mojej praxe viac.

Ako lekár ste zažili určite veselé i smutné príbehy. Spomeniete si na nezabudnuteľný zážitok z vašej ordinácie?

Nie je to zážitok priamo z ambulancie. Určite si mnohí čitatelia pamätajú, že počas kovidu boli pre seniorov vyhradené hodiny na naku-povanie. Ordinujem však dopoludnia a popo-

ludní chodím za pacientmi. Čiže som si nemohol dovoliť ísť na nákup v dopoludňajších hodinách, a preto sme spolu so sestričkou išli do obchodu neskôr. Vystúpili sme z vozidla, a jedna mladá pani sa rozčuľovala nad tým, že my osemdesiatnici, ako nás nazvala, si prideme nakupovať v čase, kedy boli hodiny v obchodoch určené pre pracujúcich a mladšie ročníky. So sestričkou sme sa na seba len pozreli a začali sa smiať. Totiž v tom čase som mal už viac ako 90 rokov. Bral som to ako poklonu, keďže ma odhadla na osemdesiatnika. Nešiel som ju presvedčiť, že len pred niekoľkými minútami som vyšetřil posledného pacienta a zatvoril ordináciu. Nespokojná pani mala vypúlené očka, v tvári bola červenšia. Obrátil som sa na sestričku a povedal nahlas, aby ma bolo dobre počuť: Vieš, čo má? Graves-Basedowovu chorobu, trpí ochorením štítnej žľazy a má asi dosť problémov sama so sebou, nebudeme ju za ten výstup voči nám nijako trestať. Otočili sme sa a išli spokojne nakupovať.

V roku 2016 ste vydali vyše päťsto stranovú publikáciu Fytoterapia z pera lekára. Ešte pred tým to boli Príhody pohotovostného lekára. Pripravujete v súčasnosti ďalšiu publikáciu?

Budete sa diviť, ale nemám na to veľmi čas. Mám síce niečo rozpracované, čo som písal do detských časopisov, ale vydanie knihy trošku dlhšie trvá. Odborných publikácií som napísal viac ako beletrie. Uvidíme, čo prinesie čas.

Ordinujete neuveriteľných 71 rokov. Za tento čas prešli vašou ordináciou tisícky pacientov. Vediete si štatistiku, koľkých ľudí ste doteraz liečili?

Žiadnu takúto evidenciu si nevediem, lebo pre mňa by to bola väčšia robota, ako práca v ordinácii. Možno keby s tým prišla niektorá z mojich dcér, nebránil by som sa. Jednoducho mám túto prácu rád. Nie však pre peniaze. Keby to bolo kvôli financiám, tak by som sa medicíne nevenoval a robím hocičo iné, ale naozaj mal som a mám ju rád. A v tom je aj tajomstvo, prečo dodnes ordinujem. Pokiaľ môžem pracovať ako súkromník, a kým mi dá Pán Boh zdravie, budem robiť ďalej.

M. Strelec

Za svoju prácu si prevzali ocenenie

V polovici júna tohto roka zaplnili Cikkerovu sieň historickej radnice výnimočné osobnosti. Každá z nich svojou prácou, umom, verejnoprospešnými či umeleckými výkonmi, dosahuje úspechy, ktorými zviditeľňuje mesto pod Urpínom doma, ale aj v zahraničí. Sedem laureátov si prevzalo ocenenia Čestné občianstvo, Cena mesta a Cena primátora za rok 2022. V pamätnej knihe pribudli podpisy choreografa a kultúrno-osvetového pracovníka, hudobníka, historika, premietачa, odborníčky na protokol, turistickej sprievodkyne i zástupcu organizačného výboru športového podujatia.

Fotografie: Mělu BB

Banská Bystrica má bohatú minulosť. Každá historická etapa zanechala pečať doby v podobe architektonického skvostu, ktorý sa stal dominantou Námestia SNP. Motívom pamätného grafického listu od Igora Bencu, ktorý získal každý laureát, je kompozícia tvorená ikonickými budovami a pamätihodnosťami spoločne vytvárajúcimi harmonický celok. Dolnú časť kompozície oddeľuje tenká červená čiara od reliéfu anjela, ktorý je inšpirovaný erbom mesta a je symbolom pokoja a mieru.

Čestné občianstvo mesta

Udelené bolo Igorovi Štefanovi Kovačovičovi za dlhoročnú celospoločensky významnú kultúrno-osvetovú činnosť a umeleckú tvorivú prácu v oblasti tradičnej i národnej

kultúry. Začínal vo Folklórnom súbore Urpín ako tanečník a neskôr pôsobil, aj ako umelecký vedúci. Od roku 1970 až doteraz je jeho život spätý s Folklórnym súborom Partizán. Podpísal sa pod viac ako 540 scénických programov a podujatí na folklórnych festivaloch a slávnostiach. Na svojom konte má okolo 150 choreografií scénických tancov v slovenských i zahraničných súboroch. Je autor vyše 70 štúdií a publikácií o tradičnej kultúre stredného Slovenska.

Cena mesta

Ocenenie možno udeliť jednotlivcom, kolektívom, skupinám osôb, inštitúciám a právnickým osobám s trvalým pobytom na Slovensku.

Milan Šoka získal Cenu mesta za kultúrno-spoločenskú činnosť v oblasti histórie. Svoj profesijný život začínal ako archivár. Neskôr sa stal historikom na Odbore kultúry Stredoslovenského národného výboru v Banskej Bystrici. Dôležitým míľnikom v jeho živote bolo Stredoslovenské múzeum, kde pôsobil ako vedúci historického oddelenia, zástupca riaditeľa a napokon, aj ako riaditeľ múzea. Počas aktívneho života bol členom v rôznych organizáciách, zväzoch či vedeckých radách.

Róbert Strieš si ocenenie odniesol za kultúrno-spoločenskú činnosť a reprezentáciu mesta na Slovensku i v zahraničí. Od detstva mal blízky vzťah k hudbe. Jedným z jeho prvých úspechov bolo víťazstvo v Armádnej súťaži tvorivosti v Poprade. Neskôr bol členom orchestra Pavla Janička, v ktorom pôsobil takmer dvanásť rokov. Celkovo hral v jedenástich kapelách. Napriek tomu, že už viackrát chcel „zavesiť muziku na klince“, dodnes je aktívny hudobník.

Ivanovi Školudovi bola Cena mesta udelená za mimoriadny prínos pri znovuotvorení amfiteátra Paľa Bielika a sprevádzkovaní unikátnych premietacích prístrojov. Jeho otec zakladal v 60. rokoch Filmový klub v Banskej Bystrici. Ivan sa neskôr vyškolil za premietачa. Filmy premietal vo všetkých banskobystrických kinách. Súčasne sa spolupodieľal na oprave a sprevádzkovaní dvoch unikátnych premietacích prístrojov (Meopta UM 70/35) na „amfiku“ Paľa Bielika z konca 60. rokov. Dodnes sú v prevádzke. Premietачky boli zaradené medzi pamätihodnosti nášho mesta.

Cena primátora

Za rok 2022 ocenenie za pedagogickú činnosť a prínos v oblasti šírenia povedomia o dejinách diplomacie a protokolu získala Mária Holubová. Jej život je už štyri desaťročia spojený s pedagogickou prácou. Svoju publikačnú činnosť zamerala na dejiny diplomacie

a medzinárodné vzťahy, ako aj na protokol. O tému dynastickej politiky a jej miesta v medzinárodných vzťahoch prezentovanú Máriou Holubovou majú záujem domáce aj zahra-

ničné médiá. Jej komentáre sú zamerané na súčasné medzinárodné vzťahy, osobnosti politikov a štátnikov, ale tiež na kráľovský, diplomatický a biznis protokol.

Cenu primátora si odniesla tiež Elza Uhorskáiová za polstoročie práce v cestovnom ruchu a šírenie dobrého mena Banskej Bystrice. Popri 40-ročnej učiteľskej činnosti sa

zamerala aj na prácu sprievodkyne. Turistov zo zahraničia, ktorí prišli obdivovať krásy nášho mesta, sprevádzala v ruskom a maďarskom jazyku od roku 1972. Ako sprievodkyňa pôsobí neuveriteľných 50 rokov. Je autorka Chodníka Andreja Sládkoviča, začínajúceho v obci Hrochoť, prvého pôsobiska známeho básnika, ktorý ďalej prechádza cez Hronsek a končí v Radvani.

Ocenenie bolo udeľené aj Organizačnému výboru EYOF Banská Bystrica 2022 za mimoriadny prínos v rámci organizovania multišportového mládežníckeho podujatia

na medzinárodnej úrovni. Od 24. až 30. júla 2022 smerovali všetky pohľady na mesto pod Urpínom, kde sa uskutočnil Európsky olympijský festival mládeže. To, že podujatie úspešne zviditeľnilo Slovensko i Banskú Bystricu, je výsledkom spolupráce viacerých zložiek a organizácií. Hnacou silou bol organizačný výbor pod vedením výkonného riaditeľa Petra Hamaja, ktorý tvorilo 16 oddelení.

Výnimočnú atmosféru slávnostného podujatia doplnila hudobným vystúpením herečka a speváčka Zuzana Mauréry. Počas spevu ju na gitare sprevádzal Henry Tóth a na klavíri Ivan Petřík.

*M. Strelec,
D. Adamovičová*

Zrekonštruovaná škôlka otvorila svoje brány

V ostatných rokoch samospráva do obnovy škôlok investovala približne 10 miliónov eur, z ktorých väčšinu získala z eurofondov. Celkovo sa podarilo rozšíriť ich kapacitu o vyše 300 miest. Jednou z nich je Materská škola Šalgotarjanska, ktorá bola po rekonštrukcii otvorená 1. júna tohto roka. Jej kapacita sa od nového školského roka navýši. Od 1. septembra bude môcť do škôlky chodiť až 138 detí. Komplexná obnova, ktorej cieľom bolo znížiť energetickú náročnosť budovy a rozšíriť kapacity, sa začala v apríli minulého roka.

Počas prvej etapy boli stavebné práce zamerané na zvýšenie odolnosti voči klimatickým zmenám a zlepšenie schopnosti reakcie na ne. Druhá etapa spočívala v zväčšení tried, rozšírení kapacít, ako aj v zriadení nových šatní a spŕch. Mesto bolo úspešné pri získaní grantov v dvoch projektoch (Európsky hospodársky priestor v programe SK Klíma a Integrovaný regionálny operačný program), vďaka čomu sa podarilo výrazne ušetriť financie v mestskom rozpočte. Celková suma obnovy predstavuje 1,3 milióna eur s DPH, pričom spoluúčasť mesta sa pohybuje vo výške približne 290 tisíc eur. „*Detičky sa vrátili do priestorov, ktoré vyzerajú po roku na nepoznanie. Bolo to ťažké obdobie, pretože počas rekonštrukcie museli navštevovať náhradnú škôlku, čo bolo náročné nielen z časového hľadiska. Chcem sa preto poďakovať celému pedagogickému i nepedagogickému zboru,*

ale aj rodičom, ktorí boli trpezliví,“ hovorí primátor Ján Nosko. Súčasťou komplexnej rekonštrukcie bolo zateplenie budovy, výmena strechy či svetidiel. Taktiež išlo o osadenie nového bleskozvodu, ale aj merania a regulácie pre vykurovanie, vetranie a zber prevádzkových dát. Súčasne sa vymenili obklady, stierky, vnútorné dvere a zdravotnícké zariadenie. Škôlka sa tiež dočkala novej kanalizácie, elektroinštalácie v celom rozsahu a nadštandardom je aj infrasauna. Areál školy bol doplnený o dve dažďové záhrady, prekrytie detských pieskovísk a zároveň v ňom boli vysadené stromy i ostatná zeleň. „*To, že je materská škola po 50 rokoch komplexne zrekonštruovaná zvnútra i zvonku, je veľmi dobrá správa. Dúfam, že ju budú využívať ešte mnohé ďalšie generácie. My spravíme všetko, čo je v našich silách, aby deti boli šťastné, spokojné a chodili k nám s rados-*

Foto: MsÚ BB

ťou,“ dodáva Ľubica Dobrotová, riaditeľka Materskej školy Šalgotarjanska. Samospráva si uvedomuje nevyhnutnú obnovu ostatných školských zariadení, preto bude aj v budúcnosti pripravovať ďalšie projekty zamerané na vytváranie komfortnejších, modernejších a krajších priestorov pre najmenších Banskobystričanov.

D. Adamovičová

Získali grant na vybudovanie oddychovej zóny

Posilnenie biodiverzity a zlepšenie klimatického prostredia v lokalite na Rudohorskej ulici je zámerom projektu, s ktorým Záhradnícke a rekreačné služby (ZAaRES) uspeli v grantovom programe Pre budúcnosť. V jeho 2. ročníku, vyhlásenom Nadáciou Slovenskej sporiteľne, uspelo celkovo 21 projektov, ktoré vyberala hodnotiacia komisia zložená z renomovaných odborníkov. Verejnoprospešnou aktivitou bude v Sásovej vytvorený poloparkový priestor. Vysadia sa nové druhy stromov a vysiate budú lúčne kvety.

ZAaRES v spolupráci s dobrovoľníkmi ročne vysadí vyše tri stovky stromov na území Banskej Bystrice. Na odstránenie úbytku biodiverzity boli v posledných rokoch vyčlenené miesta s extenzívnou starostlivosťou, ktoré sa vďaka tejto zmene odmeňujú zvýšenou rozmanitosťou rastlinných, ale aj živočíšnych druhov v týchto lokalitách. Miesto, v ktorom chce ZAaRES realizovať podobné opatrenia, je aj v okolí Rudohorskej ulice na najväčšom banskobystrickom sídlisku. „*V danej lokalite evidujeme dva hlavné problémy. Prvým je nedostatok stromovej výsadby, ktorý sa podpisuje pod prehrievanie vzduchu a vysoké vyparovanie vody z pôdy. Druhým je nízka biodiverzita rastlín spôsobujúca celkový úbytok hmyzu, zároveň znižujúca vizuálnu atraktivitu lokality a súčasne i jej návštevnosť. Projektom, na ktorý sme získali grant vo výške 13 tisíc eur, zvýšime rozmanitosť druhov stromov a kvetentva v existujú-*

com priestore, a tiež vytvoríme nový priestor pre život hmyzu a včiel,“ povedal Ivan Šabo, riaditeľ ZAaRES-u. Vyše 60 stromov a množstvo kvetov bude vysadených na rozlohe 1,76 ha. Projekt je koordinovaný v spolupráci so Strednou odbornou školou Pod Bánošom. Na jeho realizácii sa bude podieľať okolo 50 dobrovoľníkov, ktorí odpracujú približne 250 hodín. Následnú starostlivosť o celý priestor zabezpečí ZAaRES v spolupráci so študentmi a pedagógmi strednej školy, ktorí súčasne vy-

užijú lokalitu na praktické vyučovanie. Realizáciou projektu bude ráz sídliska pretvorený do podoby, ktorú si želajú obyvatelia. Vysadením hlavnej aleje popri schodisku na Rudohorskej ulici sa zmierni negatívny dopad prehrievania lokality a jej vysoká prašnosť. Pod stromami súčasne vznikne priestor na osadenie lavičiek. „*Zlepšenie životného prostredia a mikroklimy, podpora biodiverzity, zmiernenie dôsledkov klimatickej zmeny či úspora energií a prírodných zdrojov. To je len časť oblastí, ktoré v rámci Nadácie Slovenskej sporiteľne podporujeme. Záujem o grant Pre budúcnosť bol v porovnaní s minulým rokom vyše dvojnásobný. Kým v 1. ročníku sa o podporu uchádzalo 154 organizácií, tento rok ich bolo až 364,*“ poznamenala Barbara Henterová, správkyňa Nadácie Slovenskej sporiteľne.

M. Strelec

Foto: ZAaRES

Mestu na spolupráci s obyvateľmi záleží

Banskobystričania a občianske iniciatívy sú dôležitými partnermi samosprávy a ich nasadenie pomáha rozvíjať mesto pod Úrpínom. Mestský úrad s nimi intenzívne spolupracuje v rámci Iniciatívy pre otvorené vládnutie, ktorá ponúka aj za uplynulé mesiace všetkým záujemcom priestor na vyjadrenie svojich názorov a podnetov. Išlo napríklad o projekty „IDEATHON“ k tvorbe Integrovannej územnej stratégie Banskej Bystrice a jej okolia, participatívny rozpočet či participatívny proces v rámci tvorby Programu rozvoja mesta.

Významnou aktivitou uplynulých mesiacov bola historicky prvá konferencia zorganizovaná k otvorenému vládnutiu. Zástupcovia primátorov, prednostovia, experti strategického, projektového riadenia a plánovania, ale aj odborníci na komunikáciu i participáciu z celého Slovenska si vďaka nej vymenili svoje skúsenosti a nadobudnutú prax. Ukázalo sa, že mestá pri participácii čelia podobným výzvam. Práve pri aplikovaní efektívnych postupov si môžu vzájomne pomáhať a podporovať tak rozvoj svojich kapacít.

Nový formát participácie

IDEATHON vznikol v rámci mestskej Iniciatívy pre otvorené vládnutie. Technicky je podporený expertmi Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) i partnerskou organizáciou Dialogue centre, n. o. Tento nový participatívny formát spustilo mesto s cieľom doplniť inovatívne nápady pre podporu rozvoja územia Banskej Bystrice a okolitých obcí v rámci tzv. Integrovannej územnej stratégie (IUS). Cieľom IDEATHONU je tiež zoznamovať Banskobystričanov s rôznymi formami participácie, akými je napr. aj online hlasovanie. Prvá fáza bola určená na zber ideových zámernov. Zúčastnili sa na nej desiatky aktívnych obyvateľov a odborníkov z mestského úradu. V spoločnom dialógu hľadali nápady pre rozvoj Banskej Bystrice a jej okolia v sociálnej oblasti, v oblasti modernej samosprávy či zelených tém. Druhá fáza bola určená na verejné hlasovanie, ktorého cieľom bolo zistiť mieru podpory navrhnutých ideových zámernov. Výsledky určia mieru podpory

k navrhovaným ideovým zámernom a budú mať odporúčací charakter pre Kooperačnú radu IUS. Tá v zmysle štatútu schváleného Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR finálne rozhodne o výbere projektov, ktoré budú finančne podporené priamo v rámci územnej alokácie.

Príprava Programu rozvoja mesta

Mestský úrad aktuálne spúšťa proces tvorby ďalšieho významného strategického dokumentu. Ide o Program rozvoja mesta 2030. Prioritou strednodobého rozvojového dokumentu je zostaviť odpovede na rýchlo sa meniace podmienky života v meste, v kontexte udržateľného rozvoja rešpektujúceho a naplňajúceho potreby Banskobystričaniek a Banskobystričanov. Široká verejnosť bude mať príležitosť zapojiť sa do tvorby tohto dokumentu prostredníctvom online pripomienkovania v lete a na jeseň tohto roka. Súčasťou podnetov od verejnosti v procese prípravy nového Programu rozvoja mesta Banská Bystrica 2030, budú aj navrhnuté ideové zámery, ktoré samospráva zozbierala v rámci vyššie spomenutého formátu IDEATHON.

Podporíme štyri projekty

V rámci participatívneho rozpočtu je aj tento rok z mestského rozpočtu vyčlenených 40 tisíc eur. O ich využití môžu rozhodovať priamo obyvatelia, a podieľať sa tak na správe vecí verejných. Majú možnosť navrhovať rôzne projektové zámery, ktorých cieľom je skvalitňovať komunitný či mestský priestor. Zároveň môžu verejným hlasovaním vyjadriť podporu

Foto: MsÚ BB

jednotlivým projektom, pričom finančne podporené môžu byť celkovo štyri, každý v hodnote 10 tisíc eur. Podávať projektové návrhy je možné do 30. júna 2023. Formulár na ich napísanie, ako aj ďalšie informácie o projektoch a participatívnom rozpočte, môžete nájsť na facebookovej stránke Participatívny rozpočet Banská Bystrica a na webe mesta v sekcii Iniciatíva pre otvorené vládnutie. Všetkým predkladateľom držíme palce a ďakujeme za zapojenie sa.

S. Kariková, koordinátorka pre participáciu a otvorené vládnutie, MsÚ BB

Foto: MsÚ BB

Pamätník Červenej armády je súčasťou Námestia SNP už 78 rokov

Banská Bystrica a okolité obce boli oslobodzované od nemeckých a maďarských vojsk v roku 1945 skoro dva týždne, a to od 23. marca (Kremnička) do 4. apríla (Uľanka). Symbolicky to bolo práve v čase veľkonočných sviatkov. Išlo o jeden z rozhodujúcich zvrátov v dejinách mesta. Rozhodovalo sa nielen o jeho osude a osude slovenského národa, ale, povedané slovami historika Ľubomíra Liptáka, o osude ľudstva, o zachovaní európskej kultúry a hodnôt. Aj preto je dátum oslobodenia mesta Červenou a Rumunskou armádou, 25. marec 1945, nehmotnou kultúrnou pamätihodnosťou nášho mesta.

Náš región oslobodili vojská 40. Červenej armády generála F. Žmačenka a 4. Rumunskej armády generála N. Dăscălesca. Počas bojov o Banskú Bystricu boli straty (mŕtvi a ranení) oslobodzujúcich armád 11 137 vojakov, z nich zahynulo 2 104. Na území mesta „malej“ Banskej Bystrice, bez okolitých obcí, ktoré sú dnes jej súčasťou, bolo podľa archívnych dokumentov pochovaných 59 padlých vojakov Červenej armády a 106 vojakov Rumunskej armády. Vojakov Červenej armády pochovali do spoločných hrobov na námestí 26. marca 1945 v priestore pri dnešnej fontáne, približne na mieste medzi Thurzovým domom a vyústením Lazovnej ulice na námestie. 8. mája

1945 veniec k týmto hrobom položil prezident Československej republiky Dr. Eduard Beneš so svojou delegáciou. V marci 1946 boli ich telesné ostatky, rovnako ako potom aj ostatky rumunských vojakov z katolíckeho cintorína a iných hrobov, prevezené na centrálny cintorín do Zvolena. Telá všetkých 59 vojakov boli už bez identifikačných prvkov, a preto všetci boli pochovaní ako neznámi vojaci. Mali svoje životy i mená. Životy im vrátiť už nemôžeme, ale prinavrátiť im ich mená je našou povinnosťou. Aj pre ich rodiny a potomkov. Pre našu spoločnú pamäť.

Na históriu sa nezabúda

Pamätníky Červenej armády boli postavené vo všetkých krajinách, ktorými prechádzali jej vojaci ako osloboditeľská armáda počas bojov proti nacistickému Nemecku. Nachádzajú sa nielen v mnohých mestách na Slovensku, ale aj vo Viedni či Berlíne. Dodnes potvrdzujú osloboditeľskú misiu tejto armády v rokoch 1944 až 1945. To platí aj pre náš Čierny obelisk, ktorý je autenticky prepojený s telami tam pochovaných vojakov. Už 11. apríla 1945 sa začala v našom meste výstavba pamätníka Červenej armády. Pamätník vysoký 14,5 metra a zakončený päťcipou bronzovou hviezdou o priemere 20 centimetrov stavali obyvatelia mesta, konkrétne stavebná spoločnosť Horn, známa svojou pamätníkovou tvorbou. Jej správcovia, páni Majerský a Styk, práce reali-

Pri príležitosti prechodu Vlády národnej fronty Čechov a Slovákov (tzv. Košická vláda) z Košíc do Prahy navštívil 8. mája 1945 prezident Československej republiky Dr. Eduard Beneš so svojou delegáciou B. Bystricu. Pri tejto príležitosti položil vence k hrobom vojakov Červenej armády na Námestí SNP.

zovali v spolupráci s autorom pamätníka, kyslejským rodákom a architektom, Samuelom Vajštejnem i stavebným inžinierom, dôstojníkom Červenej armády, Nikitom Sorokinom. Na výstavbu použili miestny hrubozrnný andezit, zásoby švédskej leštenej žuly, ale aj leštený sivočierny anortozit (starším pomenovaním labradorit) zo severu Žitomírskej oblasti. Väčšiu časť nákladov na výstavbu pamätníka vo výške 716 757, 25 korún československých (Kčs) zaplatila Červená armáda a zvyšnú sumu 275 512,65 Kčs hradilo mesto a Československý štát. Napriek úspešnému zvládnutiu termínu výstavby pamätníka do konca mája 1945, jeho slávnostné odhalenie bolo až 24. júna 1945. V tento deň predstaviteľ 2. Ukrajinského frontu, plukovník Gavrilov, a vojenský veliteľ mesta, podplukovník Gegučadze, slávnostne odovzdali pamätník do správy mešťanostovi Banskej Bystrice, Gustávovi Zemanovi a veliteľovi mestskej polície, majorovi Evženovi Riečanskému. V zápisnici o prevzatí pamätníka sa píše: „Berúc pod ochranu hore podpísaný pamätník, miestny Národný výbor v Banskej Bystrici zaväzuje sa a berie na zodpovednosť jeho stav a zaväzuje sa pri najmenšom poškodení pomníka ihneď oznámiť Vojenskému veliteľstvu Červenej armády alebo zástupcom Sovietskeho zväzu a poškodenie opraviť. Okrem toho, miestny Národný výbor zaväzuje sa udržiavať pomník a plošinu v bezvadnom stave,

opatrovať kvety, zalievať ich, meniť odkvitnuté kvety za čerstvé kvety, podľa ročného obdobia.“

Starostlivosť o vojnové hroby

Nasledujúce roky života mesta i veľká rekonštrukcia námestia v roku 1994 potvrdili citlivý spôsob začlenenia pamätníka do architektúry námestia, vhodnosť jeho kompozície a potvrdili jeho úlohu i poslanie. Obelisk zostal v zásade rovnaký ako pri odhalení. Pri treťom výročí oslobodenia bol text v azbuke, na základe iniciatívy vedenia mesta, doplnený o slovenskú verziu. V roku 1974 bola zrealizovaná celková obnova a doplnenie písma na pamätníku. V deväťdesiatych rokoch bol, so súhlasom Ruskej federácie, na južnej strane obelisku doplnený text s poďakovaním Rumunskej armáde, osloboditeľke mesta. Z obdobia 2. svetovej vojny sú slovenskí vojaci pochovaní v 28 krajinách sveta na 360 cintorínoch a v 6 733 spoločných hroboch. Najmä na území Bieloruska, Poľska, Ruska, Talianska a Ukrajiny. Aj oni mali mať, recipročne, dôstojné miesta hrobov a pamätníkov. Aj pre naše rodiny a potomkov. Pre našu spoločnú pamäť.

Mesto Banská Bystrica sa v zmysle našich zákonov i medzinárodných záväzkov a zmlúv systematicky stará o vojnové hroby a o pietne miesta s nimi spojené. V tomto je dobrým príkladom pre ostatné mestá a obce. Obnovuje ich, buduje, udržiava. Príkladom za obdobie Veľkej vojny môže byť ukázková obnova Vojenského cintorína v Majeri či pamätník pripomínajúci miesto vojenského cintorína pri internáte Spojenej odbornej školy informačných technológií (tzv. Podlavický cintorín). Pre obdobie 2. svetovej vojny je príkladom obnova vojenských hrobov na katolíckom a evanjelickom cintoríne v meste, úprava a rekonštrukcia pamätníka v Kremničke, ale aj starostlivosť o Pamätník Červenej armády na Námestí SNP. Tak ako všetky tieto pietne miesta, aj on patrí do nášho mesta, medzi naše tradície a hodnoty. Tak ako patrí na naše Námestie Slovenského národného povstania.

R. Hradecký, historik

Do Banskej Bystrice sa vrátil turistický vláčik

Banská Bystrica patrí k obľúbeným a vyhľadávaným mestám na mape Slovenska. V uplynulých rokoch sa podarilo vďaka mnohým projektom zlepšiť ponuku pre obyvateľov, ako aj pre domácich i zahraničných návštevníkov. V nastavenom trende chce samospráva pokračovať, čoho dôkazom je aj turistický vláčik Neusohl Express.

Foto: MěU BB

V hlavnej letnej sezóne, v mesiacoch júl a august, bude vláčik premávať denne a počas júna a septembra cez víkendy a sviatky. Ponúkať bude okruh historickým centrom mesta. Približne 45 minútová jazda bude za-

čínať a končiť pri Hodinovej veži na Námestí SNP. „Som rád, že aj napriek nepriaznivej finančnej situácii, v ktorej sa nachádzame, sme dokázali vyčleniť 60 tisíc eur na realizáciu tohto projektu. Zároveň ide o výsledok dobrej spolupráce s Banskobystrickým samosprávnym krajom, ktorý prispel sumou 30 tisíc a čiastku 10 tisíc eur investovalo Ministerstvo dopravy SR,“ hovorí primátor Ján Nosko. Vláčik disponuje dvoma oddeliteľnými vozňami, s celkovou kapacitou 52 cestujúcich. Má aj miesto pre invalida, resp. kočík. V prípade nepriaznivého počasia je možné zatahnuť bočné priehľadné plachty, aby boli cestujúci chránení pred dažďom či vetrom. Vláčik bude k dispozícii na objednávky pre skupiny či ako doprava na vybrané podujatia, pričom suma

bežného lístka bude štyri eurá a dôchodcovia, deti, darcovia krvi a ZŤP zaplatia dve eurá. Oblastná organizácia cestovného ruchu Stredné Slovensko zaobstarala vozidlo od tradičného výrobcu z Maďarska, ktorý dodáva turistické vláčiky v rámci celej Európy. Okrem Banskej Bystrice tento rok premáva aj do Zvolena, konkrétne do sedla pod Pustým hradom. „Budúci rok ho chceme presunúť aj do obcí Špania Dolina či Hronsek. Zároveň by sme ho radi využili aj na rôzne produkty cestovného ruchu, tzv. tematické jazdy, napríklad pivnú tour po banskobystrických pivovaroch,“ objasňuje Jiří Pěč, výkonný riaditeľ Oblastnej organizácie cestovného ruchu Stredné Slovensko. Harmonogram a všetky informácie o prevádzkovom poriadku, prípadne aktuálnych výlukách, sú zverejnené na webových stránkach www.centralnslovakia.eu alebo www.visitbanskabystrica.sk.

D. Adamovičová

Základná škola realizuje včelí plán pre biodiverzitu

V ZŠ Moskovská sme zameraní na environmentálnu výchovu, ochranu životného prostredia a podporu ekologického zmysľania žiakov. Preto sme neváhali a využili príležitosť, keď vyhlásilo Ministerstvo životného prostredia SR výzvu na predkladanie žiadostí o projekt financovaný z Nórskeho grantu a Štátneho rozpočtu SR. Cieľom projektu je zvýšiť povedomie žiakov o zmiernení (mitigácii) a prispôsobovaní sa (adaptácii) zmene klímy nielen teoretickou výučbou, ale aj formou realizácie konkrétnych fyzických opatrení v priestoroch škôl a v školských areáloch. Projekt pod názvom Včelí plán pre biodiverzitu, realizujeme od februára 2021. Splnené boli všetky stanovené ciele. Vytvorili sme edukačné materiály vhodné pre všetky ročníky školy. Pracovné listy zamerané na včelstvo, opeľovače a ochranu životného prostredia sú použiteľné na všetkých predmetoch. Na 2. stupni sme pripravili materiály na blokové vyučovanie na prírodovedných predmetoch. Vybudovali sme včeliu triedu so zariadením v tvare a farbách včelieho úľa s prístrojmi a nástrojmi na získavanie, úpravu a spracovanie medu. Sú v nej aj ochranné prvky včelárov, odborná literatúra a ukážky produktov včiel a možnosti ich využitia. Celoročne sme realizovali zážitkové učenie bez ohľadu na počasie. Včeliu triedu zvidia i žiacke projekty odrážajúce bádateľské zručnosti a kreativitu školá-

kov. Plnohodnotne ju dopĺňa vyučovanie vo včelej záhrade. Vysadili sme zmes kvitnúcich rastlín pre včely a iné opeľovače. Zároveň rozširujeme plochu prirodzenej zelene, prírodného ekosystému v urbanizovanom prostredí sídliska Fončorda. Súčasťou záhrady sú edukačné tabule, ktoré poskytujú informácie o dopade klimatických zmien na včely a opeľovače, ale aj o ich živote vo všeobecnosti. Záhrada zabezpečí priamy kontakt komunity ľudí s prírodou. V roku 2023, v poslednej fáze projektu, sme naplánovali zrealizovanie vegetačnej, tzv. zelenej strechy nad pavilónom „CH“ na našej škole, ktorá bude slúžiť na zmiernenie následkov klimatických zmien v zastavanom území sídliska. Očakávame mnohé ekologické výhody. Napríklad produkciu kyslíka, reguláciu teploty, vlhkosti a prašnosti vzduchu a zachytávanie dažďovej vody. Obmedzíme prehrievanie budovy a vzduchu nad ňou na ploche 508 m². Navrhovaným riešením znížime celkové množstvo odvádzaných vôd zo strechy o vyše 281 m³ za rok, t. j. o približne 56 percent menej. V naslednom rade záhrada bude zdrojom medo-

Foto: archív ZŠ Moskovská

nosných rastlín a čiastočným zdrojom peľu. Projekt priniesol množstvo aktivít, do ktorých sme zapojili nielen našich žiakov, ale aj deti materskej školy, obyvateľov sídliska, seniorov a nadviazali sme partnerstvá so Strednou odbornou školou Pod Bánošom. Z výsledkov projektu bude ťažiť nielen ZŠ Moskovská, ale i jej okolie a najmä tí, pre ktorých bol realizovaný. Dúfame, že sa staneme inšpiráciou aj pre okolité „sivé strechy“, a aspoň trochu prispejeme k záchrane planéty.

M. Melicherová, riaditeľka ZŠ Moskovská

Paľo Bielik tvoril Jánošíka pred aj spoza filmovej kamery (11. 12. 1910 - 23. 4. 1983)

Rodák zo Senice, ktorá dnes tvorí mestskú časť Banskej Bystrice, bol herec, scenárista i režisér, ale aj veľmi skromný človek. Roky používal pseudonym Ján Bukva. Preslávil sa postavou Juraja Jánošíka, do ktorej ho obsadil režisér Martin Frič. Úspech filmu mu otvoril dvere do Slovenského národného divadla. Ako režisér sa podpísal pod jedenásť slovenských filmov. Od jeho úmrtia uplynuli tento rok štyri desaťročia.

V obci Kynceľová chodil do Evanjelickej ľudovej školy, kde pôsobil už ako školák aj v Detskom hereckom krúžku. Po absolvovaní priemyslovky prešiel viacerými zamestnaniami. Pôsobil ako kreslič, predavač, montér či policajt. Súčasne hrával v banskobystričských ochotníckych súboroch. „Paľa Bielika od detstva fascinovalo ochotnícke divadlo. Fotograf, kameraman, folklorista a filmový režisér Karol Plicka ho objavil na Scénickej žatve v Martine ako hlavného predstaviteľa hry Ľudovíta Kubániho, *Hôrni chlapi*, a nie drámy Jiřího Mahena, *Jánošík*, ako sa veľakrát mylne uvádza,“ hovorí Peter Cabaďaj, spisovateľ a literárny historik. Keď hľadal režisér Martin Frič hlavného hrdinu do pripravovaného filmu *Jánošík*, Plicka ho upozornil práve na Paľu Bielika. Približne dvojmetrový Seničan českého filmového režiséra okamžite zaujal. „Pri konkurze do filmu o slovenskom zbojníkovi musel absolvovať dôkladnú prehliadku svojich fyzických dispozícií, vrátane chrupu. Po rokoch uviedol, že si vtedy pripadal ako na konskom trhu pri predávaní koní, ktorým tiež kontrolujú chrup,“ konštatuje spisovateľ a literárny historik. Film *Jánošík* zaznamenal obrovský úspech. V roku 1936 snímku videlo takmer 100 miliónov divákov. V tom istom roku bola uvedená na IV. medzinárodnom filmovom festivale Biennale v Benátkach a distribuovaná do 32 krajín sveta.

Zakladateľská osobnosť

Paľo Bielik sa stal v roku 1938 členom Činohry Slovenského národného divadla (SND). Viac ako k divadelným doskám inklinoval k filmu, aj preto v roku 1942 zo SND odišiel. Pôsobiť začal ako režisér novovznikajúcej filmovej spoločnosti Nástup, pre ktorú pripravil populárno-vedecké filmy a dokumenty Pod holým nebom, Umelé vlákna a Hlavát-

ky. Martin Frič opätovne nadviazal s Paľom Bielikom spoluprácu. Objavil sa v jeho filmoch *Varuj..!* (1946) či v Čapkových povídkách (1947), po ktorých zavesil herectvo na klinec a začal sa naplno venovať režii. Spolu nakrútil jedenásť hraných filmov. Známe sú jeho snímky *Vlčie diery* (1948), *Lazy sa pohli* (1950), *Priehrada* (1951), *V piatok trinásteho* (1954), *Rohy* (1955), *Nie je Adam ako Adam* (1956), *Štyridsaťštyri* (1957) a *Kapitán Dabač* (1959). „Paľo Bielik je zakladateľskou osobnosťou slovenskej kinematografie preto, lebo nakrútil náš prvý zvukový celovečerný hraný film *Vlčie diery*. Zároveň prispel k nashartovaniu pôvodnej dokumentárnej tvorby a stál aj pri vzniku filmových laboratórií na Kolibe. Režijne sa podieľal na prvých slovenských výpravných historických filmoch. Počas Slovenského národného povstania natočil niekoľko hodín filmového materiálu, ktorý po potlačení SNP zakopal v obci Poniky. Po vojne sa podarilo zachrániť len 17 minút a 25 sekúnd tohto filmového materiálu, z ktorého vznikol dokument *Za slobodu*,“ poznamenal Peter Cabaďaj.

Nafilmoval jednu z najdrahších snímok svojej doby

Juraja Jánošíka hral Paľo Bielik vo filme i v divadle. Napokon sa k nemu vrátil aj ako režisér. Film o legendárnom zbojníkovi začal pripravovať už v roku 1951. Scenáristicky na ňom pracoval desať rokov. Počas rokov 1962 a 1963 nakrútil dva diely *Jánošíka*. „Ide o jeho autorské dielo. Kľúčová zmena oproti predchádzajúcim dvom filmovým verziám (prvý film o Jánošíkovi pochádza z roku 1921, ďalší o 14 rokov neskôr natočil český režisér Martin Frič, pozn. red.) tkvie v chápaní jadra hlavnej idey rozprávania. Bielik nechcel modelovať Jánošíka ako osamoteného rebela či

tajomnú romantickú bytosť. Zvolenú koncepcnú líniu príbehu možno charakterizovať ako úsilie o hlbšie vykreslenie dobových reálií a kontextov sociálneho útlaku, jeho celkového pozadia a súvislostí. So svojim výpravným farebným veľkofilmom bol spokojný. Dvojdielny kinohit *Jánošík* stál 8,7 milióna korún československých a zarobil takmer 19 miliónov korún. V čase vzniku lámal v Československu dovtedajšie rekordy. Videlo ho viac ako päť miliónov divákov,“ dopĺňa Peter Cabaďaj. Snímka bola do kín uvedená pri príležitosti 250. výročia smrti Juraja Jánošíka, v auguste 1963. Film reprezentoval československú kinematografiu i na Medzinárodnom filmovom festivale v Dillí v roku 1965, kde získal Cenu poroty pre kameramana Vladimíra Ješinu, ako aj cenu Bronzový páv.

Nezabúdajme ...

Režijne sa Paľo Bielik podpísal aj pod svoje dva posledné tituly: *Majster kat* (1966) a *Traja svedkovia* (1968). Jeho manželkou bola známa slovenská herečka Marta Bieliková-Černecká. Pred 35 rokmi mu bola na bratislavskej Kolibe odhalená bronzová socha. Jeho dielo a život približujú dve publikácie. Prvá je z autorského pera Ernesta Štrica z roku 1984 s názvom *Paľo Bielik*. Autorkou druhej publikácie nazvanej *Paľo Bielik a slovenská filmová kultúra*, ktorá bola vydaná v roku 2010, je Petra Hanáková. „*Žiaľ, na zakladateľa našej kinematografie sa neprávom zabúda. Veď, napríklad, dodnes nemá ulicu, ktorá by bola po ňom pomenovaná. Neexistuje ani cyklické podujatie spojené s jeho menom,*“ dodáva Peter Cabaďaj. Našťastie na významnú osobnosť zo Senice nezabúdajú všetci. V Kynceľovej mu odhalili v roku 2022 pamätnú tabuľu. Umiestnená je na budove tamojšieho obecného úradu. V polovici júna tohto roka sa v obci Kynceľová uskutočnil 2. ročník Dňa Paľa Bielika. „*Stále sa mu nedostáva taká pozornosť, akú by si zaslúžil. My sme si ho prisvojili, keďže sa kus jeho histórie spája aj s našou obcou a sme na to hrdí. Tento ročník sa nám podarilo vytvoriť dvojdielne podujatie spojené aj s premietaním filmu Jánošík. Verím, že ďalší ročník bude programovo ešte bohatší,*“ povedala Martina Kubišová, starostka Kynceľovej.

M. Strelec

Filmový štáb počas natáčania snímky *Jánošík* v roku 1962.

Ďakovné listy si prevzali ďalšie mladé talenty

Na pôde mestského úradu sa už druhýkrát uskutočnilo stretnutie, v rámci ktorého sme sa poďakovali mladým ľuďom za ich úspechy. Medzi trojicou najlepších žiakov a študentov, vo veku od šesť do 18 rokov, boli dve dievčatá a jeden chlapec. Každý z nich vyniká v inej oblasti. Mesto Banská Bystrica chce aj takouto formou poukázať na to, že si váži snahu a prístup mladých ľudí k sebarozvoju.

Foto: MsÚ BB

Šíriť osvetu a vyzdvihnúť aktivity žiakov a študentov v oblastiach, v ktorých dosahujú výborné výsledky. To je zámerom udeľovania ďakovných listov. Prvá trojica si ich prevzala v marci 2023. Ďalšiu sme privítali počas tohtoročného mája. „*Ide o motivačné poďakovanie pre samotných ocenených, pre ich spolužiakov, známych či spoluhráčov. Ale hlavne i o poďakovanie rodičom, trénerom a učiteľom, že vedú svoje deti či zverencov k tomu, aby zodpovedne pristupovali k činnosti, ktorú robia. Je to totiž veľká škola do budúcnosti. Z vlastnej skúsenosti viem, že šport, ktorému som sa už ako chlapec venoval, ma vyformoval k zodpovednosti. Nadobudol som kontakty a spoznal veľa ľudí. Viem, že aktivity, ktorým sa venujúc, im zaberú voľný čas, ale myslím si, že tá námaha sa im v živote stokrát vráti,*“ povedal Martin Majling, druhý zástupca primátora mesta, ktorý mladšej trojici odovzdal ďakovné listy.

JOHANKA ŠÁVOLTOVÁ

• Spev •

V tomto školskom roku maturovala na bansko-bystrickom Gymnázium Andreja Sládkoviča. Už roky navštevuje Základnú umeleckú školu Jána Cikkera.

Vyniká v oblasti sólového spevu, ktorému sa venuje dvanásť rokov. „*Najprv som chcela hrať len na husle. Chodila som do zboru v ZUŠ-ke, kde za mnou prišla pani učiteľka s tým, či sa nechcem venovať sólovému spevu. Skúsila som a spievam dodnes,*“ hovorí 18-ročná dievčina. Najprv spievala ľudové piesne, no v súčasnosti sa orientuje na spev populárnych skladieb. Johanka je niekoľkonásobná víťazka Ponickékej fujarky, Hronsekej lipovej ratolesti, okresného a krajského kola Slávik Slovenska. Je laureátkou i celo-

štátneho kola súťaže Slávik Slovenska. Tiež je držiteľka dvoch zlatých pásiem z krajskej prehliadky Detský hudobný festival. Zúčastnila sa i na súťaži Zem spieva. Úspechy zaznamenala tiež v speve populárnych piesní. Zlaté a strieborné pásmo získala v celoslovenskej súťaži Pink Song. Prvé miesto obsadila pred piatimi rokmi aj v súťaži POP BB. Johankini rodičia s úsmevom na tvári tvrdia, že ich dcéra nemá rada prehry, a preto robí sólový spev. Prísna je najmä sama na seba, nakoľko umiestnenie na druhom či treťom mieste, v hudobnej súťaži, nepovažuje za úspech. Medzi jej ďalšie záujmy patrí hra na husle a fitness. V súčasnosti sólovo spieva so Swingovým orchestrom ZUŠ J. Cikkera.

Foto: archív L. Strapec

LUKÁŠ STRAPEC

• Hra šachu a vzdelávanie •

Je člen Šachového klubu Junior CVČ Banská Bystrica i Banskobystrického basketbalového klubu. Baví ho robotika a programovanie. „*Šach hrám od šiestich rokov. Kráľovskej hre venujem veľa svojho voľného času. Zúčastňujem sa nielen na domácich turnajoch. Nad šachovnicou trávim neraz celé víkendy. Vyhral som celoslovenské súťaže GPX, turnaje pre začínajúcich šachistov, a mám aj víťazstvá v rapid šachu, ktorý sa hrá rýchlejšie. Kým klasická hra trvá minimálne hodinu a pol, rapid šach len 15 minút. Pred šiestimi rokmi som získal prvenstvo v medzinárodnej súťaži v šachu V4 a pred tromi rokmi sa mi podarilo obsadiť prvé miesto na Majstrovstvách Slovenska v šachu v kategórii do 10 rokov,*“ hovorí o svojich úspechoch žiak siedmeho ročníka ZŠ Ďumbierska. Lukáš chodí do triedy určenej pre deti s vyšším intelektovým nadaním, kto-

ré majú IQ od 135 vyššie. Podľa jeho rodičov, tak ako aj iné športy, i šach je finančne náročný, nakoľko keď idú so synom na turnaj, musia si sami hradiť cestu či ubytovanie. Nehovoriac o tom, že niekedy turnaj trvá osem dní. Lukášovi nevaďí, ak je týždeň na sústreďení. Bez problémov dobehne vymeškané učivo, čoho dôkazom sú stále čisté jednotky na vysvedčení. Okrem šachu, ktorým inšpiroval svojho mladšieho brata, dosahuje 12-ročný chlapec úspechy v rôznych vedomostných a matematických súťažiach. Prvé miesto obsadil i v celoslovenskej súťaži Ekoolympiáda.

ZUZANA KOVÁČOVÁ

• Volejbal •

Foto: archív Z. Kováčová

Rodičia 14-ročného dievčata hovoria, že ich dcéra bola od malička všestranne nadaná a vždy sa pre niečo nadchla.

Venovala sa tancu, spevu a potom sa nenápadne dostala k volejbalu. Za jej úspech môže i trénerka, ktorá v ich dcére objavila talent. „*V škole som hrávala volejbal. Tento druh športu sa mi páčil, preto som sa išla pozrieť na volejbalový tréning a od toho dňa ma to chytilo. Od roku 2021 som členkou Športového volejbalového klubu Tatran Banská Bystrica,*“ povedala mladá Banskobystričanka. V klube začala hrať v družstve starších žiačok a kadetiek, hoci vekovo patrila do kategórie mladších žiačok. Tieto družstvá sú súčasťou Oblastných majstrovstiev Slovenska – Stred, čo je najvyššia výkonnostná súťaž týchto vekových kategórií. V tomto roku sa zúčastnila na výbere testovania hráčok v Poprade. Následne bola vybraná na regionálny tréning dievčat, kde sa dostala do konečnej nominácie družstva za oblasť Stred. Po ukončení stretnutí jednotlivých oblastí sa vyberú hráčky do reprezentačného družstva, ktoré bude Slovensko reprezentovať na medzinárodnej úrovni. A Zuzka má šancu byť medzi nimi. Volejbal jej zaberá takmer celý voľný čas. Rodičia ju v tomto smere povzbudzujú a vytvárajú dcére ideálne prostredie pre sebarealizáciu. Pravidelne chodia na zápasy a aktívne povzbudzujú celé družstvo. „*Pri úspechu v športe závisí veľa aj od rodičov. Je dobré, keď dieťa podporujú, pravidelne chodia na zápasy a sú mu oporou. Tým pomáhajú i nám trénerom. A Zuzkini rodičia takí sú,*“ skonštatovala trénerka Beáta Kvaltíniová.

M. Strelec

Organizačný výbor EYOF-u získal Trofej SOŠV

Na 64. valnom zhromaždení Slovenského olympijského a športového výboru (SOŠV), ktoré sa uskutočnilo 26. mája 2023, boli odovzdané výročné ocenenia za minulý rok. Medzi dvanástkou laureátov bol aj Organizačný výbor (OV) XVI. letného Európskeho olympijského festivalu mládeže (EYOF) Banská Bystrica 2022. Za aktuálny prínos v propagácii olympijského hnutia a prehlbovaní jeho vplyvu na šport, kultúru, výchovu a spoločnosť získal Trofej SOŠV. Z rúk prezidenta Slovenského olympijského a športového výboru Antona Siekela a čestného prezidenta Františka Chmelára si ocenenie prevzal primátor Banskej Bystrice a predseda OV Ján Nosko, ako aj výkonný riaditeľ OV Peter Hamaj. „Som rád, že bola ocenená nielen vysoká úroveň

EYOF-u, ale aj samotné podujatie s historicky najvyšším počtom zúčastnených športovcov. Osobne Juan Antonio Samaranch ml., ktorý bol prítomný počas odovzdávania ocenení, vyzdvihol zorganizovanie a celý priebeh multišportového podujatia, ktoré sme pred necelým rokom pripravovali. Počesujúce je, že nám vyjadril podporu v prípade nášho záujmu usporiadať zimnú EYOF,“

Foto: A. Galica

povedal primátor Ján Nosko. Európsky olympijský festival mládeže sa uskutočnil 24. až 30. júla 2022. Zápasy kolektívnych športov sa okrem mesta pod Urpínom odohrávali aj vo Zvolene, Detve, Baďane a Slovenskej Lupči. Mottom podujatia bolo: „Pripravení zažiť“, resp. „Ready to shine“. Prezident Európskych olympijských výborov Spyros Capralos hneď po skončení mládežníckeho podujatia vyhlásil, že vydarené organizačné zabezpečenie letného EYOF-u ponúka príležitosť aj pre budúcu spoluprácu. „Viem, že ste schopní usporiadať aj zimnú edíciu a som si istý, že Banská Bystrica a Slovensko budú mať možnosť zažiť opäť, tentokrát na snehu,“ uviedol približne pred rokom Spyros Capralos.

M. Strelec

Školáci súperili na športových olympiádach

Foto: J. Miškovič

Druhá polovica mesiaca máj už tradične patrí Olympijskému festivalu detí mesta Banská Bystrica. Sériu športových podujatí otvorili žiaci 2. stupňa domácich základných škôl v športovom areáli ZŠ Golianova. V prvý deň si deti z 13 škôl zasúťažili v atletike, basketbale, vo florbale, vybíjanej, v malom futbale a v olympijskom kvíze. Školákov prišiel podporiť aj náš nádejný olympionik a dvojnásobný majster sveta v biatlone kadetov

Jakub Borguľa. 18-ročný športovec môže byť v budúcnosti vzorom a motiváciou pre našich nádejných banskobystrických športovcov. V podobnom duchu sa niesli aj Olympijské festivaly detí mesta Banská Bystrica pre 1. stupeň základných škôl. Postupne sa uskutočnili v ZŠ J. G. Tajovského v Podlaviciach, v ZŠ Ďumbierska v Sásovej, a aj v športovom areáli ZŠ Golianova.

Oddelenie športu, MsÚ BB

Počas leta budú Majstrovstvá Slovenska v malom futbale aj Handi Open

V prvý júlový víkend tohto roka sa v Banskej Bystrici, opäť po roku, uskutočnia Majstrovstvá Slovenska v malom futbale. Na Mestskom mládežníckom štadióne v Kráľovej o titul v hlavnej mužskej kategórii zabojuje 64 tímov z celého Slovenska. V otvorenej kategórii 40+ bude štartovať 16 a v ženskom turnaji si sily zmeria osem tímov. Medzi účastníkmi nebudú chýbať ani zástupcovia Banskobystrického zväzu malého futbalu. Vlni sa

z mužských tímov pôsobiacich pod Urpínom najviac darilo tímu Oranjes, ktorý sa prebojoval do štvrtfinále. Majstrom Slovenska 2022 sa stali zástupcovia ASGuard – Bodva Sport Club Košice, ktorého hráči budú v tomto roku trofej obhajovať. Väčšiu radosť banskobystrickým priaznivcom malého futbalu spravili v ženskej kategórii hráčky MFK Dukla Banská Bystrica, ktoré obsadili druhé miesto po finálovej prehre s hráčkami Spartaku Myjava. O tom, ako sa bude tímom dariť v tomto roku, sa budete môcť presvedčiť 1. a 2. júla 2023 na Mestskom mládežníckom štadióne.

Na Atletickom štadióne SNP Dukla na Štiavnickách sa 12. augusta tohto roka uskutoční 5. ročník vrhačského mítingu pre hendikepovaných športovcov Handi Open 2023. Podujatie bude aj v tomto roku súčasťou šesťdielneho seriá-

lu medzinárodnej ligy Para Moravia Cup, vďaka ktorému do nášho mesta zavítajú špičkoví paraatletiči aj zo zahraničia. Športovci s rôznym stupňom zdravotného znevýhodnenia si zmerajú sily vo vrhu guľou, v hode oštepom, diskom a v hode kuželkou, v ktorom je vo forme Marián Kuřeja, dvojnásobný paraolympijský bronzový medailista. V apríli 2023 zlepšil svoj osobný rekord v hode kuželkou na 33,05 m, ktorý bude chcieť určite vylepšiť práve na domácej pôde.

Foto: paramoraviacup.cz

Oddelenie športu, MsÚ BB

Foto: archív MsÚ BB

V lete ponúkžeme pestrú paletu podujatí

Kultúrne leto 2023 prináša od júna do septembra bohatý program i viaceré sprievodné podujatia. Na svoje si prídu všetky vekové kategórie, ale aj milovníci rôznych umeleckých žánrov. Kultúra počas letných dní zavíta nielen na námestia, ale i na sídliská, nábregia, do parkov, záhrad a ulíc Banskej Bystrice. Vybrať si môžete z ponuky koncertov, divadiel pre deti či prehliadok mesta a kostolov. O príjemnú atmosféru sa postarajú banskobystrickí hudobníci, herci, výtvarníci a tanečníci.

■ Výnimočným zážitkom tohtoročného Kultúrneho leta bude nepochybne najslávnejšie neoperné dielo Requiem, majstra talianskej romantickej hudby Giuseppe Verdiho, v atraktívnej open air forme, pripravené v spolupráci nášho mesta so Štátnou operou v Banskej Bystrici. Umelecký zážitok divákov umocní 22. júna 2023 o 19:30 h. nádherný starobylý priestor pri Barbakáne na Námestí Štefana Moysesu.

■ Petermanova veža, ktorá tvorí súčasť opevnenia mestského hradu, sa 8. júla toho roka od 19:00 h. na okamih zmení na vertikálne pódium pre wall dancing. Pouličné vystúpenia či svietiaci obyvatelia podmorského sveta rozžiaria celý historický priestor a zavedú návštevníkov do sveta fantázie.

■ Oblúbeným projektom s názvom Sídliskové večerníčky sa neobvyklé priestory na sídliskách Fončorda, Podlavice, Radvaň a Sásová, počas letných prázdnin, premenia na divadelné javisko. Deti s rodičmi si spoločne

užijú veselé predstavenia pod holým nebom v podaní hercov profesionálnych divadiel: SpozVoza, Harry Teater, Divadlo Žihadlo či Potulné divadlo J+T. Tento rok sa Sídliskové večerníčky rozšíria aj o mestské časti Uľanka a Šalková. V Uľanke malých nezbedníkov rozveselí svojimi príbehmi hudobník a autor rozprávkových kníh pre deti Braňo Jobus. Do Šalkovej zavíta Divadlo Clipperton s príbehom jednej neobyčajnej lampy.

■ Počas Kultúrneho leta nebude chýbať obľúbené Voľné pódium. Na podujatie, ktoré dáva priestor najmä umelcom s vlastnou autorskou tvorbou, sa môžete tešiť od 4. do 6. augusta 2023. Prvýkrát sa predstaví hip-hopová crew, ktorá pôsobí v našom meste a regióne niekoľko rokov. Svojich fanúšikov má hlavne medzi mladými ľuďmi a študentmi. Trojdňový festival aj tento rok ukončia koncerty známych slovenských skupín Darkness Positive a Medial Banana. Záujemcovia o vystúpenie z radov umelcov, kapiel, spevákov a inštrumentalistov sa môžu prihlásiť na e-mailovú ad-

resu: zuzana.chrenkova@banskabystrica.sk do 15. júla tohto roka.

■ Milovníci historických vozidiel si prídu na svoje 12. augusta 2023 o 10:30 h. Deviaty ročník akcie Grand Retro Show prinesie na Námestie SNP prehliadku historických vozidiel i motoriek s posádkami v dobových kostýmoch. Súčasne i koncert kapely Slovak Tango.

■ Večer súčasného tanca, Letný SLOVOM-fest, koncerty, výstavy či diskusia zaplnia i priestory Robotníckeho domu. Aktuálne informácie o pripravovaných podujatiach nájdete na webe mesta v sekcii „podujatia“, ako aj na stránke Robotníckeho domu www.robotnickymdom.sk.

■ Pestré podujatia počas leta doplní aj autorské čítanie poézie Ars Poetica Neosoliensis v historickej radnici. Inšpiratívny a rôznorodý program pripravuje i Stredoslovenské osvetové stredisko, a tiež Stará Tržnica. Regionálne centrum remesiel ÚLUV Banská Bystrica pripraví pre deti Prázdniny s remeslom a Letnú školu remesiel pre dospelých. Súčasťou podujatí bude aj 13. ročník medzinárodného festivalu The Legits Blast určeného pre tanečníkov a nadšencov hip-hopu.

■ Tohtoročné Kultúrne leto vyvrcholí 365. Radvanským jarmokom, ktorého témou budú kovospracujúce remeslá: mediarstvo, cínarstvo, zlatníctvo a kováčstvo.

Z. Kohútová, Oddelenie kultúry, MsÚ BB

365. RADVANSKÝ JARMOK 7. – 10. 9. 2023 Banská Bystrica

Mediarstvo • Cínarstvo • Zlatníctvo • Kováčstvo

